

Tosi tietoa ja tarinaa Kangaskosken myllyn vaiheilta

Siitä asti kun ihminen on päästänyt ensi parkaisun, hän on tarvinnut suuhunpantavaa. Siksi hän on joutunut keksimään välineitä, millä ravinnon on saanut esihienontaa. Ihminen oli saanut viljan ravinnokseen ja nämä jyvät piti hienontaa, ensin niitä yritettiin rouhia mikä missäkin, sitten keksittiin käsinkivet. Tämän jälkeen vesimyllyt. Puroista ja jokipahasista voi vieläkin löytää vanhoja myllyraunioita, jossa jauhettiin vilja omaksi tarpeeksi.

Tältäkin paikalta varhaisimmat tiedot kertovat 1720-luvulta, jonka mukaan paikalla olisi ollut ensimmäinen jalkamylly, aivan tarkkoja tietoja ei ole. Sitten rakennettiin isompiin vesiputouksiin yhteisiä jalkamyllyjä, nämä oli myllylahkon yhteisiä, jossa ehtona oli työhön osallistuminen. Myllyosuuden menetti, jos ei osallistunut myllyn kustannuksiin.

Lahkomyllyjen kukoistusaikaa oli 1800-luku. Kangasjärven talon maalla sijainnut Kangaskosken mylly oli lähitalojen ja torppien lahkomylly. Kangaskosken tullimyllyoikeudet olivat vuodelta 1882. Juhannuksen jälkeen 1891 mylly paloi, mutta se rakennettiin uudelleen.

Kangasjärven isäntä Mooses teki lokakuussa 1893 vävynsä Juho Vehkaniemen kanssa kirjallisen sopimuksen, jonka mukaan mylläriin tuli jauhaa Kangasjärven talon viljat ilmaiseksi. Vehkaniemen, Peltomaan, Laskujärven, Rantalan ja Lepolan talojen viljat ja ryynit 5 ½ litran vuosimaksusta, sekä Salmentakasen talon, Etelälahden, Lehmilahden, Järvenpään, Hyödynmaan ja Aholan torppien viljat 22 ½ litran vuosimaksusta. Seuraavana päivänä Mooses Kangasjärvi myi Juho Vehkaniemelle ja hänen vaimolleen Lyydialle näille äskettäin vuokratun myllyn sekä kosken rantamaineen ja kaksi hehtaaria peltoa, itsenäiseksi palstatilaksi 6000 mk kauppahinnalla.

Mylly sekä asuinrakennus paloivat jälleen 1910. Tästä palosta tarina kertoo, että mylläriin kukko oli säikähtänyt paloa niin, että lensi tuohon muutaman sadan metrin päähän, joka sai nimen kukkonotko ja edelleen tuonne Majaniemen saareen joka sai nimen Kukkosaari. Samoin on sanonta ”hyrskähti kuin Myryn koira kun mylly paloi”.

Juho Vehkaniemi rakensi myllyn uudelleen 1913 ja siitä tuli vesiturpiini mylly. Tästä Juho mylläristä on monta tarinaa, hänelle oli kehittynyt erinomaiset ruumiinvoimat, jota hän joutui usein käyttämään. Myllyn ympäryksessä oli usein rapakolla, myllymiesten kärryt painuivat, mylläri kanto pussit, samoin rannasta veneellä tulevien, veti veneen miehineen pussineen melkein ilmassa maihin, kantoi molemmissa kainaloissa ruishehdot, ei paljon painanut.

Kolkin häälaulu kertoo, paholainen lakkinsa lipan alta kattella killitteli, kun Kangaskoski poikia heitteli pikkulillillänsä.

Häntä pidettiin monenlaisten ihmeitten tekijänä. Koskaan hänen ei tarvinnut varkaitten takia myllyä lukkoon laittaa, koskaan ei mitään hukkunut, koska oli tiedossa näistä hänen maakisista taipumuksista. Totuudessa hän oli ihan tavallinen rehellinen ihminen.

Samoin uskottiin näillä paikoilla liikkuvan aaveita. Onpa näistä aaveista tarinaa vielä 3-40-luvun vaihteesta. Eräs nuori tyttö oli nähnyt jonkun haamun juoksevan tuolla Luntilan tiellä, siitä paikasta tyttö takasin ja niin joutui myllyn pojista kyytimään tytön kotiinsa. Tiedä sitten oliko aave vai lemmenteikki, tietäishän tuo mylly varmaan näistäkin asioista kertoo, mutta se asia on varma, että jokaisella myllyllä on oma myllytonttu, joka tärkeissä tilanteissa aina näyttäytyy.

Tästä Juho mylläristä, että hän oli myös hyvä tarinoimaan. Kerrankin Heinä Matti poikkesi illalla myllylle, Lyyti emäntä aamuyöllä kolmen aikaan tuli kahville käskemään ja kysyi missä saakka olette menossa, Matti vastasi Tekosella mennään.

Jokaisen kohdalla on tuo matkan päättymisen, niin Juho myllärinkin. Mylly jäi perikunnalle, jonka lopullisesti lunasti 1937 Juhon poika Eemeli ja hän rupesi jatkamaan tätä myllärin ammattia.

Tässä myllyn yhteydessä oli myös pärehöylä. Koko paikkakunnan katot ovat aikanaan katettu täällä tehdyillä päreillä, parhaina keväänä tehtiin yli 100 kuutio, ompa lähipitäjiinkin tehty täällä kattopäreet.

Aikoina, kun puutavaraa ei vielä kuljetettu kuten nyt vaan ne uitettiin. Vuosikymmenet tämänkin kosken kautta on suuret määrät uitettu tukkeja ja halkoja. Osa puusta lähti tuolta Lauttajärvestä ja kulki Tarjanteen läpi Tampereelle määränpäänä Pori jonne ne uivat Kokemäenjokea pitkin. Kukin yhtiö vuorollaan uitti puunsa. Koskessa oli puusta tehty ruuhi, mistä puut laskettiin tuohon järveen, ja siitä edelleen Vehkakosken kautta Tarjanteeseen.

Viimeinen uitto oli Rosenlevyhtiöllä vuonna 1953. Vieläkin näistä järvistä löytyy uppotukkeja. Parhaina uittokeväinä saattoi olla tuossa myllynmäellä satakunta uittomiestä ja toistakymmentä hevosta, jotka toivat myllyyn viljaa jauhattavaksi, ei ollut hiljainen myllyn mäki.

Myllyn sijainti oli hyvä, joka toi asiakkaita monelta suunnalta, jopa naapuripitäjistä. Täällä myllyssä tehtiin paikkakunnan parhaat rääl- ja talkkunajauhot.

Siinä virisi monenlaista keskustelua kun oli paljon miehiä koolla, joskus vallan hirtehistä, mutta kun Lyyti emäntä ilmesty näkyville, kaikki vaikenen kun ei mitään olisi puhuttu, vaikka tämä emäntä ei mitään viitettä ollut antanut, mutta jälkeenpäin oli hiljaisuutta ihmetelty.

Vähitellen sodan jälkeen kehitys alkoi kulkea eteenpäin, paikkakunnalle tuli sähkö ja sen myötä kototarvemyllyt. Vuosi vuodelta myllymiehet harveni, ihmisten elämäntapa muuttui, myllynkivet liikahtivat viimeisen kerran 10.12.1970.

Siinä vaiheessa oli jo Eemeli myllärikin ikääntynyt, mylly rapistunut. Eemeli Vehkaniemi oli kuitenkin ajatellut, että hän yrittää säilyttää tätä vanhaa myllyä, vaikka sitä ei enää koskaan tarvita. Katto oli uusittava ja hän oli ostanut jo kattopellit sitä varten. Pohjaslahti-seura oli kuullut aikeista ja päättivät kysyä omistajan mielipidettä jos Pohjaslahti-seura hankkisi päreet ja talkoolla katetaan, Eemeli suostui esitykseen. Heimo Raittinen ja Aarre Manner tekivät päreet ja niin sai mylly uuden pärekaton 16 pv kesäk. 1973. Mainita täytyy, talkoissa joku oli sanonut ei joka paikassa työ näin kävisi, mutta Pohjaslahdella elää jalokansa. Myllytonttua ei sillä kertaa talkooväki nähnyt.

Pohjaslahti-seura oli päättänyt, että yritetään säilyttää tätä paikkakunnan ainoata vesimyllyä. Vuonna 1985 uusittiin myllyn silta talkootyönä omistajan aineista. Eemeliä ei enää ollut, hän oli poistunut 1982. Omistajana oli nyt Eemelin poika Väinö Vehkaniemi vaimo Ailan kanssa ja he olivat myötämielisiä myllyn kunnostamiselle ja säilyttämiselle.

Tämä isompi remontti tehtiin viime vuonna 1989, se oli lykkääntynyt monta vuotta kun ei ollut tekijöitä. Nyt palkattiin ammattimiehet, remontista tuli kuitenkin suurempi mitä oli ajateltu, alakerta peruskiviä myöten uusittiin kokonaan. Koko rakennus oli vinossa ja lahoa löytyi lisää, oli ihme että mylly oli pysynyt pystyssä. Korjaustyön suoritti Johannes Myllylä ja Martti Mäihäniemi, mukana oli myös Urpo Lahti. Tänä kesänä Yläjärven Pekka puki myllyn juhla-asuun, nyt voi mylly ottaa vieraita vastaan.

Koiviston Kalle lahjoitti tänne lattiapalakit Koiviston riihestä. Tämän remontin kustansi Pohjaslahti-seura, mutta mistä seura sai rahat?

Kaikella on varmaan oma tarkoitus, nimittäin meille kertoi Floridasta käydessään Herman Koivisto, että hän 9-vuotiaana oli isänsä kanssa uitossa tässä Kangaskoskella ja yöpyi meillä Majaniemen navetan parvella, kävi sitä paikkaakin katso-massa. Sitten hän 19-vuotiaana lähti amerikkaan, oli siellä metsätyössä, farmarina, huoltoasemakin hänellä oli, hankki näillä rahaa jota hän jo eläissään lahjoitti Pohjaslahti-seuralle joka on näkyvissä Heikintuvalla.

Testamentissaan hän määräsi rahaston, josta myös Pohjaslahti-seura saa avustusta ja näillä rahoilla on nyt tämä myllykin kunnostettu. Tässä testamentti asiassa tuli mutkia matkaan, olisiko tullut mitään ellei Hermannin sisar Lempi Metsätähti (Koivisto) olisi puuttunut asiaan. Hän kaksi eri reissua teki amerikkaan, että sai rahat tulemaan Suomeen ja kävi vielä Tampereella pankissa mihin rahat piti tulla kysymässä, ja rahat oli tullut. Sanoi juoneensa leivoskahvit siitä ilosta, että asia oli vihdoin selvä.

Pohjaslahti-seuraa perustettaessa ei kukaan voinut kuvitella, että tällaisia asioita tulee kohdalle, jolla voi olla näin kaukaiset lähtökohdat.

Tuossa mylly komeilee uusitussa asussa, jospa myllynkivet vielä joskus voisi jauhaa vanhaa myllyn tarinaa.

Kun mylly oli saanut juhla-asun ensimmäiset juhlat pidettiin 15 heinäk. 1990 johon olin tämän tarinan koonnut, mutta siitä jatkoa tähän päivään.

Tuo päivä 15 heinäk. 1990 oli hyvin sateinen joskus melkein kaatosade, mutta ihmisiä se ei säilyttänyt, niitä oli peräti 150 heng. paikalla ja myllytonttukin uskalsi näyttäytyä mutta kaikki olivatkin sisällä.

Pohjaslahti-seura kun oli ottanut myllyn kunnostuksen asiakseen, se jatkui tarvikkeiden hankkimisella. 11.8.1991 oli toiset juhlat päivällä jossa oli halonuittonäytös.

Sitten 16.4.1992 oli Mäkitalon isäntä ja emäntä lahjoittanut A.I.V. tornin myllyn vesirännin tekoa varten, kylän isännät ja nuoret osallistui purku- ja ajotalkoisiin ja niin siirtyi puutavara myllylle. Mäkitalon Arja emäntä tarjosi ruuat ja kahvit talukooväelle. Puutavaraa on lahjoittanut myös Myryn isäntä Seppo ja myllyn isäntä Väinö.

16.7.1992 aloitettiin vesirännin teko ja turpiinin kokoaminen. Urpo Lahti pomona, myllyn isäntä Väinö, Aarre Lahtinen ja Toimi Visunen pääasiallisesti Urpon johdolla talkootyönä osittain tekivät nämä työt. Täytyy vielä mainita että talkootyötä on monta monta tuntia tehneet Pohjaslahti-seuran jäsenet, vaikka nimiä ei ole mainittu, koko kylä on puhaltanut yhteen hiileen ja tässä on liekki nähtävissä, joka kiitoksella on myönnettävä.

29.8.1992 mylly jo koekäynnistettiin talkooväen mukana ollessa ja sitten 11.9.1992 myllynkivet jauhoivat ensimmäiset puurojauhot sitten 1970 kun kivet pysähtyivät. Tätä jauhatustapahtumaa oli katsomassa kyläläisiä ja saivat puurojauhoja mukaan joka halusi, minäkin sain näistä jauhoista puuroa keittää.

Olisi siinä Juho ja Eemeli mylläri ihmeissään jos tämän voisi heille viestittää, että myllynkivet jälleen pyörii.

Mihin sitten joutuu nuo myllytontut, niitä jää varmaan kortistoon ja kodittomaksi, niitä voi tulla tänne Kangaskoskelle useampia, ehkä täällä paikka löytyy.

Viime kesänä tai syksyllä jouduttiin katto uusimaan, lumi oli mädättänyt aikaisemmin laitettun pärekaton, nyt päädyttiin peltikattoon. Tänä kesänä laitettu rännin sidospuut, uusittu myllyn siltaa, samoin kunnostettu ympäristöä. Tämän on tehnyt talon omat väet, talkooväkeä on tarjoutunut naapuripitäjistäkin. Tuossa mylly komeilee nyt uusitussa asussa ja myllynkivet saa jälleen jauhaa vanhaa myllyn tarinaa.

Tämän myötä toivotan omasta puolestani uudesti syntyneelle myllyvanhukselle onnea, että se saisi kauan jälleen jauhaa, sekä Pohjaslahti-seuralle että lähes 20-vuoden työ on päätöksessä, intoa ja yksimielisyyttä, että edelleen uurastatte näiden vanhusten hyvinvoinnista Heikintupa mukaan luettu. Esitän tässä Pohjaslahti-seuralle, kun nyt on näytetty uittonäytös ja nyt viljan jauhatus, niin seuraavaksi heinän viikatteella niittäminen ja sitten routolle laitto, vielä on varmaan jotkut tämän taidon osaa, kohta se on myöhäistä näillä seuduilla.